

ХУДОЖНИК ІЗ КОГОРТИ ШІСТДЕСЯТНИКІВ

На початку 1960-х культурне життя України впевнено почала визначати молода генерація талановитих митців, які протиставили свою творчість догматичним шаблонам, що панували в тогочасному суспільстві. Ця генерація увійшла в історію під назвою «шістдесятники», а їхня творчість стала ковтком свіжого повітря в затхлій атмосфері постсталінської доби.

1965 р. Київський державний художній інститут закінчив майбутній народний художник України Василь Перевальський. У 1965–1967 рр. талановитий графік був аспірантом творчих майстерень Академії мистецтв СРСР. 1971 р. він став членом спілки художників СРСР, з 1987-го – секретар, відповідальний секретар, заступник голови Національної спілки художників України. З 1991 р. почав викладати в Національному технічному університеті України «КПІ», з 2003-го – доцент, з 2004-го – завідувач кафедри графічних мистецтв Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, де успішно працює й сьогодні.

Широкому загалу В. Перевальський відомий своїми працями переважно у книжковій графіці. Ілюстрував твори багатьох українських класиків, зокрема Лесі Українки, Івана Франка, Івана Драча, Бориса Олійника, Павла Тичини та ін., а також збірники народних пісень. Він є автором напрочуд вдалого пам'ятного знака «Голодомор 1932–1933», який встановлено на Михайлівській площі в Києві, співавтором вітражу «Шевченко і народ» у червоному корпусі Національного університету ім. Т. Шевченка, знищеного радянською владою, низки живописних пейзажних творів. У цій статті йтиметься про екслібрис.

До початку 1960-х екслібрис майже не виставлявся в Україні, а радянська влада підозріло ставилася до нього. 1963 р. у Києві відкрилася невеличка виставка, у 1964 р. її повторили й доповнили новими роботами. На ній уперше презентували екслібриси молодих художників, що носили виразний національний характер.

Свій перший екслібрис В. Перевальський створив 1962 р. ще під час навчання в інституті. Плідними для нього стали 1966–1967 рр., коли він награвіював на дереві майже два десятки знаків. Вони одразу привернули увагу громадськості, їх друкували в каталогах екслібрисних виставок, екс-

понували на виставці творів художників майстерень Академії мистецтв СРСР у Києві 1968 р., де здобували захоплену оцінку не лише відвідувачів, а й художньої критики.

Справжнім сюрпризом для молодого графіка та його колег по новому захопленню стало солідне видання «Книжковий знак шістдесятників», що вийшло у видавництві Св. Софії в американському місті Саут-Баунд-Бруці 1972 р. Крім В. Перевальського, екслібрис молодих українських митців представляли Л. Перевальська, М. Малишко, Н. Денисова, М. Шекера, М. Павлусенко, Г. Севрук (Київ), а також О. Оброца, І. Остафійчук, І. Катрушенко, Б. Сорока, Б. Сойка (Львів), О. Заливаха (Івано-Франківськ). Автор вступної статті Микола Вірук (псевдонім Миколи Мушинки) ретельно проаналізував екслібриси В. Перевальського, розділивши їх на п'ять тематичних груп. До першої залічив композиції з мотивом козака Мамає, до другої ввійшли екслібриси, в яких художник узяв за основний мотив прізвище власника бібліотеки, третьої – із символічними образами, четвертої – з казковими та демонологічними мотивами і п'ятої – з мотивами українських народних орнаментів.

Здавалося б, усе склалося чудово, та ця книжка стала справжнім головним болем для радянської влади. Надруковані за кордоном, здавалося б, аполітичні екслібриси, отримані Богданом Певним із Нью-Йорка під час гостин у відомого львівського колекціонера Володимира Вітрука, проте адресовані Івану Світличному, В'ячеславу Чорноволу, Ігорю Калинцю, Івану Дзюбі та іншим патріотам і доповнені отриманими з Києва від В. Перевальського – викликали справжній переполох в органах держбезпеки. Художник розповідав, що сам надрукував екслібриси киян з дощок, наданих колегами. Він ще не встиг побачити омріяне заокеанське видання, як його вже запросили в органи на «дружню бесіду». З того часу художник був десяток років на гачку в КДБ.

Не забуває про екслібрис В. Перевальський і сьогодні. Щороку дивує своїх шанувальників мініатюрною новелою, залишаючись вірним високій графічній культурі.

Петро НЕСТЕРЕНКО,
мистецтвознавець, м. Київ